

תוכן עניינים

1. מבוא..... 4
2. רקע תיאורטי..... 6
 - 2.1 מהי לקות למידה?..... 6
 - 2.2 לקות למידה – אבחון וטיפול..... 7
 - 2.3 לקות למידה – מאפיינים ספציפיים אצל ילדים..... 9
3. דימוי עצמי אצל ילדים עם לקויות למידה..... 12
 - 3.1 המושג דימוי עצמי..... 12
 - 3.2 הגורמים המשפיעים על דימוי עצמי אצל ילדים עם לקות למידה..... 13
4. דרכי התערבות לשיפור דימוי עצמי אצל ילדים עם לקויות למידה..... 18
5. דיון ומסקנות..... 20

ביבליוגרפיה

נספחים – טופס הצהרת מקוריות

1. מבוא

הספרות המקצועית מכירה בכך שילדים עם לקות למידה מתמודדים עם קשיים רגשיים, חברתיים והתנהגותיים מעבר לקשיים הלימודיים המיוחסים ללקות. עם זאת, ממצאים מסוימים על כך שחלק מאוכלוסיה זו אינה מגלה פגיעה מיוחדת בתחומים אלה בהשוואה לילדים ללא לקות למידה, מעלה את הצורך לאתר את הגורמים המשפיעים על דפוסי הקושי. לקויי למידה מהווים פלח אוכלוסיה שהוערך בעבר כ-10% מכלל האוכלוסיה וכיום מדווח כמגיע לסביבות ה-30%. תמונת הלקות עצמה עשויה להיות מורכבת מאוד מפני שהמקור לקשיים אינו נראה לעין ומקשה על הסביבה והאדם עצמו לקבל את ההנמכה בתפקוד. בנוסף, הפגיעה בתחום הרגשי-חברתי מבודדת את התלמיד ומשפיעה על תהליך גיבוש הזהות הנשען במידה רבה על התפקוד בתחום הלימודי והחברתי. ילדים עם לקות למידה חיים במציאות רוויה בגורמי סיכון, בראשה המסגרת הבית ספרית בה מעביר הילד שעות רבות. חוויה קשה זו הופכת את התלמידים עם לקות הלמידה לפגיעים במיוחד למצבים פסיכולוגיים קשים כמו דכאון וחרדה. הם מרגישים כי הם מאכזבים את הסביבה וצוברים כשלונות המבנים תפיסה עצמית של חוסר אונים וחוסר מסוגלות. מסיבה זו זקוקים תלמידים אלה לתמיכה מיוחדת ולהתאמות שיאפשרו להם מימוש עצמי ותחושת ערך.

הידע הקיים על סוגי לקויות ועל גורמי סיכון לצד כוחות חיוביים עשוי לסייע בהבנת השונות שבין ילדים עם לקויות למידה. כמו כן, בעוד שמרבית המחקרים בתחום מתמקדים בתוצאות לימודיות, הקשיים הרגשיים-חברתיים המזוהים כיום כחלק מהלקות, מצריכים התייחסות להיבטים פסיכולוגיים בהתפתחות ילדים עם לקויות למידה. ההתמודדות היומיומית עם קשיים בתחום הלימודי והחברתי הופכים אוכלוסיה זו לקבוצת סיכון לפיתוח תפיסה עצמית נמוכה. ילדים שיעריכו את יכולותיהם כנמוכות, ישקיעו פחות מאמץ בלימודים, במערכות יחסים וכו' וכך ינצחו את חוסר ההצלחה. בנוסף, ההערכה העצמית הנמוכה פוגעת בהיבטים שונים של רווחה נפשית ומלווה את האדם לא רק בילדות, אלא גם בהתבגרות ובבגרות. תחום זה של התגבשות הזהות העצמית נחקר רבות לגבי האוכלוסיה הכללית, אך לרוב אינו מהווה יעד ישיר של מחקרים בקרב ילדים עם לקויות למידה. עם זאת, הנחת המוצא של העבודה היא שהתפתחות הזהות אצל תלמידים עם לקות למידה היא בעלת מאפיינים ייחודיים ורבי משמעות להצלחתם ורווחתם.

המחקר הנוכחי מתמקד בהיבט של התפתחות הדימוי העצמי אצל ילדים עם לקות למידה. מטרת העבודה היא לבחון את הגורמים המשפיעים על הדימוי העצמי של ילדים עם לקות למידה ואת הדרכים לשיפור דימוי זה. לצורך כך נערכה סקירת ספרות תיאורטית ומחקרית המובילה לקשר

2. רקע תיאורטי

בחלק זה יוצג הידע התיאורטי והמחקרי בתחום לקויות הלמידה תוך התייחסות למקורות קלאסיים ועכשוויים בחקר הלקויות. תחילה יובאו הגדרות שונות המהוות ציוני דרך חשובים בהתפתחות התחום ומשקפות גישות בתפיסת הלקות, מקורותיה והשלכותיה. בהמשך תפורט דרך האבחון המקובלת כיום, כפי שהיא מופיעה ב-DSM 5 כולל משמעותה ההיסטורית בהשוואה למהדורה קודמת והשפעתה על הפרקטיקה של הטיפול בלקות הלמידה. הרקע לגבי הגישה הטיפולית הרווחת יתייחס בעיקר למדיניות הרשמית של משרד החינוך, כגוף האמון על רווחתם של תלמידים עם לקויות למידה. לבסוף, יתוארו מאפיינים ספציפיים של לקות הלמידה הכוללים היבטים רגשיים וחברתיים בתפקודם של התלמידים. הסקירה בחלק זה תתמקד בתיאוריות שונות לגבי מקומם של היבטים אלה בתיאור הלקות כמאפיינים ראשוניים או משניים. מטרת הרקע התיאורטי היא להניח את התשתית הקיימת לדיון בהיבט הספציפי של דימוי עצמי אצל ילדים עם לקות למידה.

2.1 לקות למידה – הגדרה

ההגדרה הרשמית הראשונה של המושג "לקות למידה" (Learning Disability) התפרסמה בהצהרה של הוועדה הלאומית ללקויות למידה בארה"ב (NJCLD) בשנת 1977 ואף עוגנה בהמשך בחוק האמריקאי. הגדרה זו קובעת כי:

"לקויות למידה הן מונח כללי המתייחס לקבוצת הפרעות הטרוגניות, המתבטאות בקשיים משמעותיים ברכישה ובשימוש ביכולות הקשבה, דיבור, קריאה, כתיבה, הסקה או מתמטיקה. הפרעות אלה אינטרינזיות לאדם והן כנראה תוצאה של דיספונקציה במערכת העצבים המרכזית. בעיות בהתנהגויות של וויסות עצמי, תפיסה חברתית ואינטראקציה חברתית יכולות להתקיים עם לקות למידה אך אינן נחשבות בעצמן ללקות למידה. למרות שלקויות למידה יכולות להופיע בצמידות לנכויות אחרות (לדוג': ליקוי חושי, פיגור שכלי, הפרעה רגשית משמעותית) או השפעות סביבתיות (לדוג': הבדלים תרבותיים, חינוך לא מתאים או לא מספק, גורמים פסיכוגנטיים), לקויות הלמידה אינן תוצאה של תנאים או השפעות אלו."

(National Joint Committee on Learning Disabilities, 1994, Pp. 65-66)

בישראל ההגדרה הרשמית של לקות למידה מופיעה בחוזר מנכ"ל של משרד החינוך וקובעת כי:

"תלמידים לקויי למידה מגלים הפרעות ספציפיות ברכישת מיומנויות למידה בסיסיות (קריאה, כתיבה וחשבון) ובשימוש בהן, וזאת עקב שיבושים בתהליכים הקוגניטיביים שהבסיס המשוער להם הוא